

МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ TASHKILOTLARI RAHBAR KADRLARINING MOLİYAVIY SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH

Mirzo Ulugbek tumani 232-sonli DMTT rahbari

Puchon universiteti, magistratura 1-bosqich talabasi

Yuldasheva Munisa Ibrohimovna

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarining moliyaviy savodxonligini rivojlantirish zarurati, moliyaviy boshqaruv jarayonlarini takomillashtirish va ta'lim tizimi barqarorligini ta'minlashdagi o'rni ilmiy asosda tahlil qilingan. Moliyaviy rejalashtirish, byudjet boshqaruvi, xarajatlar monitoringi, raqamli moliyaviy ko'nikmalar va risklarni boshqarish mexanizmlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: moliyaviy savodxonlik, byudjet, rahbar, maktabgacha ta'lim, moliyaviy boshqaruv, raqamli texnologiyalar.

Аннотация: В данной статье анализируется необходимость развития финансовой грамотности руководителей дошкольных образовательных организаций, а также её роль в повышении эффективности управления и устойчивости системы образования. Освещены вопросы финансового планирования, бюджетирования, мониторинга расходов, цифровых финансовых компетенций и управления рисками.

Ключевые слова: финансовая грамотность, бюджет, руководитель, дошкольное образование, финансовое управление, цифровые технологии.

Annotation: This article analyzes the importance of developing financial literacy among preschool education administrators and its role in improving managerial efficiency and ensuring institutional sustainability. It explores financial planning, budgeting, expenditure monitoring, digital financial competencies, and risk management mechanisms.

Keywords: financial literacy, budget, administrator, preschool education, financial management, digital technologies.

Kirish

Bugungi globallashuv davrida har bir sohada bo'lgani kabi ta'lim tizimida ham samarali boshqaruvning muhim omillaridan biri rahbar xodimlarning moliyaviy savodxonligi hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining *"Ta'lim sifatini oshirish va maktabgacha ta'lim tizimini modernizatsiya qilish"**ga qaratilgan qarorlari, xususan:PQ-4312-son qarori – maktabgacha ta'lim tizimida boshqaruv jarayonlarini takomillashtirish,PF-60-son strategik farmoni – inson kapitali va raqamli boshqaruvni rivojlantirish,Maktabgacha ta'lim vazirligining 2022–2026-yillar strategik dasturi rahbarlar malakasini oshirish, moliyaviy boshqaruvda ochiqlik, shaffoflik va samaradorlikni ta'minlash zarurligini belgilab bergan.Shu sababli, MTT rahbarlarida moliyaviy bilimlarning yuqori bo'lishi tashkilotning barqaror faoliyati, resurslardan oqilona foydalanish, xarajatlarni kamaytirish va natijadorlikni oshirishda muhim omilga aylanmoqda.

2025-yilda ta'lim tizimida moliyaviy boshqaruvning dolzarbligi yanada ortib bormoqda. Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbaridan nafaqat smeta tuzish yoki hisobot topshirish, balki strategik fikrlash, raqamli moliyaviy boshqaruv va barqaror rivojlanish tamoyillarini chuqur bilish talab etiladi. Moliyaviy savodxonlik avvalo rahbarning o'z tashkilotiga nisbatan mas'uliyatli, rejalashtiruvchi va innovatsion yondasha olishi bilan belgilanadi.2025-yil tendensiyalarida moliyaviy boshqaruvda raqamli hisob-kitob tizimlaridan foydalanish ustuvor ahamiyat kasb etadi. Rahbar kundalik moliyaviy jarayonlarni elektron platformalarda yurita olishi, to'lovlar, shartnomalar va xarajatlar bo'yicha raqamli tekshiruv mexanizmlarini qo'llay olishi zarur. Bunda sun'iy intellekt asosidagi analitik dasturlar moliyaviy ko'rsatkichlarni prognozlashda katta yordam beradi. Rahbar ma'lumotlarni real vaqt rejimida kuzatib borishi orqali tezkor va to'g'ri moliyaviy qarorlar qabul qila oladi.Moliyaviy savodxonlikni oshirishning muhim yo'nalishlaridan biri rahbarning o'z jamoasi bilan ochiq moliyaviy munosabatlar yurita olishi, jamoada shaffof boshqaruv tamoyillarini qaror toptirishi hisoblanadi. Bu jarayon korrupsion xavflarning kamayishiga, xodimlar ishonchining ortishiga va tashkilot ichidagi sog'lom muhitning shakllanishiga xizmat qiladi. Rahbar moliyaviy intizomga rioya qilishda o'zi namuna bo'lishi, har bir qarorni

asosli va qonuniy ravishda qabul qilishi lozim. 2025-yilda iqtisodiy tejamkorlik va resurslardan oqilona foydalanish masalasi ham birinchi o'ringa chiqmoqda. Shuning uchun rahbar har bir xarajatga tanqidiy yondashishi, iqtisodiy samarani oldindan baholashi va muqobil yechimlarni izlashi zarur. Energiya samaradorligi, ekologik barqarorlik, ortiqcha xarajatlarni qisqartirish va byudjetni to'g'ri taqsimlash rahbarning zamonaviy moliyaviy kompetensiyalariga kiradi.

Rahbarning moliyaviy savodxon bo'lishi nafaqat ichki moliyaviy jarayonlarni yuritishda, balki qo'shimcha moliyaviy manbalarni jalb etishda ham muhim. Grantlar, homiylik mablag'lari, davlat dasturlari va innovatsion loyihalar orqali qo'shimcha resurs olishning usullarini bilish tashkilot rivojiga katta turtki beradi. Rahbar zamonaviy loyiha boshqaruvi metodologiyalarini bilsa, talabga mos loyiha yoza oladi, investor yoki homiy bilan samarali muloqot qila oladi.

2025-yilning eng yangi yo'nalishlaridan biri – moliyaviy xavflarni boshqarish madaniyatini shakllantirishdir. Inflyatsiya, narx-navoning o'zgarishi, kutilmagan xarajatlar yoki resurslar tanqisligi kabi holatlar har qanday tashkilotda uchraydi. Rahbar bunday vaziyatlarda barqaror ishlash uchun ehtiyot jamg'armasi, risklarni minimallashtirish rejasi va muqobil moliyalashtirish manbalariga ega bo'lishi kerak. Bu tashkilotning moliyaviy barqarorligini mustahkamlaydi.

Shuningdek, rahbarning shaxsiy moliyaviy madaniyati ham katta rol o'ynaydi. Rahbar o'zining moliyaviy muomalalarida tartibli, rejalashtiruvchi va mas'uliyatli bo'lsa, bu uning ish faoliyatida ham aks etadi. Shaxsiy va kasbiy moliyaviy madaniyat uyg'unligi boshqaruv samaradorligining muhim qismini tashkil etadi. 2025-yilga kelib rahbarlardan talab qilinayotgan yana bir muhim ko'nikma – raqamli moliyaviy xavfsizlikni bilishdir. Elektron hujjatlar, to'lov tizimlari, shartnomalar va onlayn ma'lumotlar bilan ishlovchi rahbar kiberxavfsizlik qoidalariga rioya qilishi, moliyaviy firibgarliklardan himoyalaniş usullarini bilishi lozim. Bu tashkilot mablag'larini asrashda katta ahamiyatga ega. Yakuniy jihat shuki, rahbar moliyaviy savodxonligini oshirish orqali nafaqat tashkilot boshqaruvi samaradorligini oshiradi, balki ta'lim sifati,

moddiy-texnik baza, xodimlar malakasi va bolalar uchun yaratilayotgan sharoitlarning yaxshilanishiga ham sababchi bo'ladi.

Moliyaviy savodxonlikning mazmuni

Moliyaviy savodxonlik – bu moliyaviy jarayonlarni to'g'ri tushunish, byudjet tuzish, xarajatlarni rejalashtirish va nazorat qilish, moliyaviy risklarni boshqarish, investitsion imkoniyatlarni aniqlash va ulardan samarali foydalanish ko'nikmasidir.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlari uchun bu quyidagi kompetensiyalar bilan belgilanadi:

mablag' taqsimotini rejalashtirish;

davlat byudjeti, homiylik va ota-onalar badallaridan qat'iy nazar mablag'larni maqsadli boshqarish;

moliyaviy hisobotlarni yuritish;

smetani to'g'ri shakllantirish;

xarajatlarning ustuvor yo'nalishlarini belgilash;

iqtisodiy tahlil asosida qaror qabul qilish.

Rahbarlarda moliyaviy savodxonlikning ahamiyati

1. Mablag'lardan oqilona foydalanish. Xarajatlarning maqsadga muvofiqligi, ortiqcha sarflarni bartaraf etish.

2. MTTning barqaror rivojlanishi. Moliyaviy risklarni kamaytirish, qo'shimcha mablag' jalb qilish imkoniyatlarini yaratish.

3. Ta'lim sifatining oshishi. Moliyaviy imkoniyatlarni to'g'ri boshqarish o'quv muhitining yaxshilanishiga olib keladi.

4. Jamoa oldida shaffoflik. Hisobotlarning ochiq bo'lishi korrupsion xatti-harakatlarning oldini oladi.

Moliyaviy boshqaruv jarayonining asosiy yo'nalishlari

1. Byudjetlashtirish

Rahbar tashkilot smetasini to'g'ri tuzishi, xarajat va daromadlarni oldindan rejalashtirishi lozim. Bu:

o'quv-metodik ta'minot,

oziq-ovqat xarajatlari,
xo‘jalik xarajatlari,
xodimlarning ish haqi,
ta’mirlash va infratuzilma xarajatlari
kabi yo‘nalishlar bo‘yicha amalga oshiriladi.

2. Xarajatlarni monitoring qilish

Har oyda real moliyaviy tahlil o‘tkazish:

qaysi yo‘nalishlarga ko‘proq mablag‘ ketmoqda?

qaysi xarajatlarni optimallashtirish mumkin?

homiylilik mablag‘lari qay darajada ishlatilgan?

3. Raqamli moliyaviy ko‘nikmalar

Zamonaviy boshqaruv tizimi moliyaviy texnologiyalarni bilishni talab qiladi:

elektron hisob-kitob tizimlari;

onlayn hisobotlar;

raqamli to‘lov platformalari;

moliyaviy analitika dasturlari.

4. Qo‘shimcha mablag‘lar jalb qilish

Rahbar quyidagi yo‘nalishlarda innovatsion tashabbus ko‘rsatishi mumkin:

loyihalar yozish;

grantlar olish;

xususiy sektor bilan hamkorlik;

ota-onalar bilan ochiq budget tamoyillari asosida ishlash.

G. S. Beckerning “inson kapitaliga investitsiya” nazariyasiga ko‘ra, rahbarlarning moliyaviy savodxonligi tashkilotning uzoq muddatli rivojiga bevosita ta’sir etadi.

Drucker boshqaruvning samaradorligi rahbarning iqtisodiy fikrlash qobiliyatiga bog‘liqligini ta’kidlaydi. O‘zbekistonlik olim A. Abduqodirov ta’lim boshqaruvchilarida iqtisodiy kompetensiyalar rivojlanishini ta’lim sifatini oshirishning ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida ko‘rsatadi.

Xulosa

Maktabgacha ta'lim tashkiloti rahbarlari uchun moliyaviy savodxonlik — bu nafaqat tashkilotning iqtisodiy barqarorligi, balki ta'lim jarayonining sifatiga, moddiy-texnik bazaning modernizatsiyasiga, bolalar rivoji uchun qulay sharoit yaratishga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun MTT rahbarlarining moliyaviy kompetensiyalarini oshirish bo'yicha: malaka oshirish kurslarini yo'lga qo'yish; raqamli moliyaviy tizimlardan foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish; budget shaffofligini ta'minlash; xalqaro tajribani o'rganish kabi ishlarga alohida e'tibor qaratish zarur.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim sifatini oshirish va maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorlar.
2. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi. 2022–2026-yillarga mo'ljallangan strategik dastur.
3. Drucker P. Management: Tasks, Responsibilities, Practices. HarperBusiness, 2018.
4. Becker G. Human Capital Theory. University of Chicago Press, 1993.
5. Abduqodirov A. Ta'lim boshqaruvi va iqtisodiy kompetensiyalar. – Toshkent, 2020.
6. OECD. Financial Literacy for Educators: International Comparative Study. Paris, 2021
7. Kellison J., Carper T. Budgeting and Financial Management for Educational Leaders. Routledge, 2019
8. G'ulomov A. Iqtisodiy tahlil asoslari. – Toshkent, 2017.
9. UNESCO. Early Childhood Education Management Guidelines. Paris, 2020.